

Nr 4.

Av herr **Johansson, Johan Bernhard m. fl.**, *angående viss ändring i lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.*

Lagen om värnpliktiga, vilka hysa betänkligheter mot värnpliktens fullgörande i vanlig ordning, tillkom på sin tid för att därigenom befrielse från vanlig värnpliktstjänstgöring skulle kunna beredas dem, vilkas samvete förbjöd dem att bära vapen eller fullgöra annat arbete för krigsmakten. Det gällde alltså befrielse från ett värv, vilket ansågs bereda vederbörande verklig samvetsnöd. Emot en anordning av detta slag är givetvis intet att ur militär synpunkt erinra, även om man principiellt kan ställa sig betänksam gentemot att staten tillerkänner vissa individer rätt att av rent personliga skäl undandraga sig en allmän medborgerlig skyldighet. Emellertid föranleddes för det dåvarande icke några större olägenheter härav, så länge lagen gällde endast sådana, som av religiösa skäl vägrade att fullgöra sin värnplikt. Ett helt annat förhållande har inträtt, sedan lagens giltighet utsträckts att omfatta även s. k. »etiskt samvetsömma».

Redan då förslag framkom rörande lagbestämmelsernas utvidgning till att gälla även sådana, vilkas samvetsbetänkligheter grundades på andra än religiösa motiv, framhölls, att en dylik utvidgning skulle lämna utrymme för skilda tolkningar, att möjligheterna till ett bedömande av tillförlitligheten av anförda skäl mot värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning skulle i hög grad begränsas samt att fältet kunde lämnas fritt för simulation och godtycke. Dessa farhågor hava visat sig blott allt för grundade. Det har visat sig, att lagens bestämmelser missbrukats på ett sätt, som, om missbruken tillåtas fortsätta, måste innebära allvarlig fara för landets försvar. Förhållandena hava utvecklats därhän, att chefen för generalstaben för något år sedan fann sig böra påpeka, huru som en allmän utbredning av sådana missbruk kan väntas leda till, att försvaret kommer att vila på frivillig värnplikt, ett förhållande, som icke avses i gällande värnpliktslag.

Så länge det gäller prövning av religiösa samvetsbetänkligheter, har det åtminstone hittills icke förelegat några mera betydande svårigheter att begränsa lagens tillämpning endast till medborgare, vilka enligt lagens uppfattning anses vara i behov av befrielse från vapentjänstgöring. Däremot torde det vara synnerligen svårt, för att ej säga omöjligt, att pröva andra än de religiösa betänkligheterna. Denna svårighet ökas i samma mån som en mer eller mindre illegal propaganda börjat påverka de värnpliktiga i syfte att *förmå dem undandraga sig värnplikt genom utnyttjande av här ifrågavarande lagbestämmelser.* Miss-

bruken hava också alldeles påtagligt ökats vid sådana tidpunkter och inom sådana områden, där dylik propaganda bedrivits, kanske till större delen av försvarsfientliga s. k. fredsföreningar. För att effektivt kunna råda bot mot förekommande missbruk, torde endast en utväg finnas, nämligen att minska lagens giltighetsområde, så att erforderlig kontroll verkligen kan utövas.

Ifråga om samvetsbetänkligheter av religiös art har det under lagens giltighetstid, i varje fall icke direkt, kunnat påvisas, att missbruk i någon nämnvärd utsträckning ägt rum. Antalet religiöst samvetsömma har också hållit sig relativt konstant. Bestämmelserna rörande dessa förefalla alltså att vara jämförelsevis väl avvägda. Erfarenheterna från motsvarande lagstiftning utomlands tala även härför.

Helt annorlunda ställa sig förhållandena beträffande de etiskt samvetsömma. Ökningen av dessa har stadigt fortgått i ett tempo, vilket är rent av skrämmande. Det är uppenbart, att endast en ringa del av denna kategori i verkligheten av samvetsnöd förledes till begäran om tjänstgöring i särskild ordning. En revision av lagen i syfte att förhindra densammas utnyttjande av individer, vilka icke av ett inre tvång drivas att söka befrielse från tjänst med vapen, måste därför snarast komma till stånd. Det måste sålunda tillses, att endast ärlighet och uppriktighet ligga till grund för begäran om tjänstgöring i särskild ordning. Redan antalet »etiskt samvetsömma» visar, som av det ovanstående framgår, hän på att en lagändring måste vidtagas. Men såsom alldeles onaturligt måste det anses, att lagen medger en viss meningsriktning att med formellt oantastligt begagnande av lagen i fråga propagera för och tjäna rent illegala intressen. Detta är emellertid vad som skett med en viss del av lagen om samvetsömma. Arbetet på åstadkommandet av samvetsömma sker i en omfattning och under former, varav måste framkallas en reaktion. Intyg tillverkas, utdelas och begagnas utan några som helst skrupler, och utan att lagliga hinder därför kunna skapas. De, som befinnas villiga att på dylikt samvetslöst sätt utnyttja lagen om samvetsömma, belönas t. o. m. med kontant dusör. En av ledarna för verksamheten att värva samvetsömma förväntar sig också på grund härav att antalet dylika skall ökas i än större utsträckning än hittills. Att åstadkomma hinder härför är icke blott ett militärt utan även ett medborgarintresse.

I detta syfte har ifrågasatts att genom en mera väsentlig ökning av tjänstgöringstidens längd göra ett missbruk mindre lockande. Chefen för generalstaben har sålunda föreslagit att för värnpliktiga, vilka på grund av samvetsbetänkligheter fullgöra värnpliktstjänstgöring genom civilt arbete, tjänstgöringstiden skulle bestämmas till 380 dagar. Det har vidare föreslagits, att, förutom vad redan finnes anbefallt, skulle stadgas, att vederbörande intygsgivare skola förklara, att de under minst sex månader väl känt den intygssökande och hans betänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Dylika åtgärder synas oss emellertid icke tillfyllest. Då det, som redan påvisats, icke är möjligt att kontrollera arten av »etisk samvetsömhets», finna vid det för det ändamål, som här avses, lämpligast att från rätten till tjänstgöring utan vanlig ordning helt utesluta alla »etiskt samvetsömma».

På grund av vad sålunda anförts, hemställa vi, att riksdagen måtte besluta,

att i »lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring», skola i § 1 utgå orden: »eller av annan jämförlig orsak».

Stockholm den 14 januari 1935.

J. B. Johansson.

Joh. Nilsson
i Kristianstad.

Th. Borell.

Gösta Bagge.

M. Svensson.

Fritiof Gustafson.

Gustaf Velandér.

